

Knugende drama. Blændende spillet.

”Det juridiske galehus”. – Sådan har man faktisk kaldt det dramatiske retsopgør, som fandt sted umiddelbart efter krigen. Her blev i alt 13.521 mennesker dømt for landsforræderi, og det var ikke mindst lovgivningen med tilbagevirkende kraft, der dengang var til heftig debat.

I dag, hvor bølgerne går knap så højt, kan man måske godt følge argumentationen fra de mange dømte, der harmdirrende hævdede, at de blot havde fulgt politikernes opfordring til samarbejde med den tyske besættelsesmagt. Og glemmes skal det ikke, at dette ganske enkelt var den politiske dagsorden helt frem til den 29. august 1943.

Der er bare det problem, at det ser ganske anderledes ud, når vi taler om hovedpersonen i det heftige drama, som vi så opført i teatersalen i Nr. Nissum om aftenen den 5. januar. Grethe Bartram hed hun, og hun var mere end speciel, fordi hun under besættelsen på én gang var kommunist og aktivt medlem af modstandsbevægelsen samtidig med, at hun var en af Gestapos mest effektive stikkere i Danmark.

Det er teatret Svalegangen, der har taget dramaet ”Besættelse” op igen, fordi det tidligere har været en gigantsucces og spillet for fulde huse. Det fokuserer skarpt på denne gådefulde skikkelse, der end ikke veg tilbage fra at stikke sin egen bror. Hvem var hun egentlig, og hvad foregik der dog inde i hovedet på hende? Det er alt dette, som dramatikeren Ann Sofie Oxenvad, efter flere års research, har skrevet et medrivende drama om.

OK, - og fungerede det så? Ja, det gjorde det da. Også i den grad! I centrum for det hele befinder der sig storstikkeren Grethe Bartram i Signe Mannovs skikkelse. Hun er overbevisende i den rolle. Smuk, snigende farlig og fuld af dæmonisk erotisk udstråling. Hun bærer hele stykket oppe med den præstation, men hele holdet har ære af den knugende intense stemning, der åndede tungt i teatersalen i Nr. Nissum. Der er fem mænd, der, som stykket skrider frem, kommer til at kredse som sjæleramte planeter omkring hende. – Det vender vi tilbage til!

Først og fremmest frembærer stykket en tung, men vigtig diskussion, der primært kommer til at handle om begreber som retfærdighed, skyld og ansvar. Men selve ordet ”Besættelse” kommer også til at fremstå som et nøglebegreb, fordi vi her kommer til at opleve mange former for besættelse. Der er Bartrams bror, der, besat af kommunismen, springer op på en stol og brøler af sine lungers fulde kraft ”Internationale” ud over salen. Der er nazisten Helmuth Rothemberg, der sandelig også stiller sig i positur og afsynger ”Horst Wessel” sangen for fulde gardiner.

Begge er de ”besat” af hver sin ideologi og fører stykket igennem en benhård dialog/kamp om deres respektive ideologiers suveræne overlegenhed. De to unge idealister spilles begge med stor indlevelse og kraft af henholdsvis Daniel Bevensee og Jesper Dupont. Den sidste med en mesterlig og raffineret tysk accent. Men Danmark var jo også ”besat” af tyskerne, og hvordan forholder man sig så til det? Ja, man ”samarbejder” med tyskerne i forskellige grader, som f.eks. Grethe Bartrams forsvarer, der selvretfærdigt gør opmærksom på, at han bare har gjort, hvad regeringen forlangte! Så han repræsenterer altså bare den store skare af danskere, der i al uskyldighed var ”samarbejdsbesat”.

Så er der præsten, som egentlig binder det hele sammen, fordi han, som den eneste, ubetinget tager Grethe Bartram i forsvar og kræver retfærdighed. Han mener nemlig, at det er uretfærdigt at dømme hende til døden, når hun nu bare har været samarbejdsvillig i ganske særlig grad. Også han er naturligvis "besat", men her af den kristne grundtanke om ikke at dømme, men ubetinget tilgive et vildfarende menneske.

Men nu hovedpersonen selv Grethe Bartram. Hvad med hende? Ja, hvis hun er "besat" af noget, så er det nu'et, af øjeblikket. Hun tror hverken på Gud eller på ideologier. Hun er nemlig rendyrket æstetiker og går ene og alene efter den intense nydelse, hvis den byder sig til her og nu. Netop derfor er hun så ekstremt farlig, fordi hun er blottet for enhver moral. Hun har slet ingen skrupler og bruger hensynsløst de mennesker, der lige i øjeblikket befinder sig i hendes nærhed til egen fordel. Derfor ser vi hende også lege udspekuleret med disse mænd, så de kommer til at danse mere eller mindre hjælpeløst efter hendes pibe.

Som det ses, var der mere end rigeligt at tage stilling til for publikum den aften i teatersalen i Nr. Nissum. Alligevel virkede forestillingen ingenlunde tung takket være Lars Junggrens glimrende og intense iscenesættelse. Nævnes skal også Gitte Baastrups elegante scenografi med to etager på scenen, der gav rig mulighed for at understrege, hvem der i øjeblikket var psykologisk "ovenpå" og hvem, der var i krise.

Oppe eller nede. Ingen tvivl om, at publikum efter den teateroplevelse følte sig løftet af en stor kunstnerisk præstation. Og Teaterkredsen Limfjorden har under alle omstændigheder stor ære af at have bragt denne stærke forestilling til Vestjylland.

Sten Abrahams.